

KLÍČOVÁ SLOVA:

chráněná území, národní parky, veřejná doprava, udržitelné druhy dopravy; spolupráce NP s veřejnou správou; integrované dopravní systémy pro NP a CHÚ

POPIS OPATŘENÍ:

Zájmy ochrany přírody, zajištění bezpečnosti i kvality zážitků návštěvníků, ale i ekonomický rozvoj oblasti vedou NP a CHÚ, aby jednaly s veřejnou správou o zklidňování, regulaci a omezování individuální automobilové dopravy. Přístup do chráněné oblasti a mobilitu návštěvníků na jejím území je ale potřeba zabezpečit udržitelným způsobem. Proto roste snaha NP podílet se s ostatními stakeholdery na zajištění dostatečné a udržitelné veřejné dopravy a doplnit ji o nabídku alternativ k individuální motorizované dopravě. Možnosti správ NP a CHÚ v oblasti dopravy však bývají omezené. NP a CHÚ se tak často ocitají v roli iniciátorů procesů a podnětů, a i z omezeného rozpočtu podporují projekty a plánování týkající se dopravy.

Národní parky nebo správy chráněných území obvykle služby veřejné dopravy domlouvají s poskytovateli veřejných služeb, případně s individuálními dopravci tak, aby dopravní nabídka vyhovovala cílům managementu ochrany přírody i managementu návštěvnosti a zároveň zajistila dostupnost pro všechny skupiny návštěvníků. Veřejná doprava zajišťující přístup turistů i jejich pohyb po území musí navazovat na ostatní dopravní systémy, např. zajišťuje provázanost veřejných parkovišť s cílovými destinacemi. Integrovaný systém nezbytně doplňují informace pro turisty a dostatečná propagace veřejné dopravy.

Nejčastějšími způsoby veřejné dopravy do chráněných oblastí a po jejich území jsou železniční a autobusové spoje, ale i lodní doprava, např. přívozy. Důraz se klade na bezemisní nebo nízkoemisní pohony. Některé linky bývají upraveny pro specifické potřeby, mj. cyklobusy nebo skibusy, které usnadňují přístup nejen pro cykloturisty a lyžaře, ale i podporují využívání jízdního kola jako způsobu dopravy šetrné vůči životnímu prostředí. Pravidelné spoje doplňují různé formy individualizované dopravy, jako jsou sdílená vozidla, taxislužba, jízdní kola, koloběžky a půjčovny vozidel, které jsou v ideálním případě také provázány se systémem veřejné dopravy. Škálu nabídky doplňují turistické atrakce, kam patří obnovené historické trati, povozy, jízdy na koni, turistické vláčky, lanovky a některé nabídky lodní dopravy.

Zájmy ochrany přírody vedou často dopravní systémy spolupracující s NP a CHÚ k nabídce veřejné dopravy zdarma, případně zahrnují veřejnou dopravu do ceny vstupného do NP či jiné chráněné destinace.

Veřejná doprava v těchto územích by měla využívat dopravní prostředky šetrné vůči životnímu prostředí – nízkoemisní vozidla (autobusy na stlačený zemní plyn, elektrobusy, hybridní vozidla apod.).

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE:

NP Saské Švýcarsko, Německo

Již více než čtvrt století usiluje o snižování dopravní zátěže individuální automobilovou dopravou NP Saské Švýcarsko. Po roce 1990 se tato oblast soustřeďovala na regulaci vjezdu osobních automobilů a propagaci veřejné dopravy, kterou v regionu zajišťují nejen železniční, ale i autobusová doprava doplňovaná několika zvláštnostmi, jako je tramvajová linka údolím, přívozy nebo některé lanovky. Po roce 2000 byla nabídka rozšiřována a dnes prioritně nabízí udržitelnou dopravu a obsahuje všechny možné hlavní typy podpory udržitelné mobility:

- Gästekarte (karta hosta) umožňuje ubytovaným turistům využívat veřejnou dopravu zdarma
- Jedna jízdenka zajišťuje dopravu v různých druzích dopravy (např. vlak, autobus, přívoz, MHD apod.)
- Vstupenka na open air představení v Rathen také obsahuje nabídku využívání veřejné dopravy zdarma
- Na veřejnou dopravu jsou navázány i různé kulturní akce a exkurze
- Pokud se návštěvník prokáže jízdenkou veřejné dopravy, platí do Centra NP snížené vstupné
- Nabídky veřejné dopravy a různé tarify jízdného propaguje každoročně společný leták NP a Svazu dopravců VVO – Verkehrsverbund Oberelbe
- Propagaci národního parku a využívání veřejné dopravy zajišťují i samotné spoje veřejné dopravy (polepy autobusů, názvy vlaků)
- Do propagace veřejné dopravy jsou zapojeny i organizace s označením „Partner NP“
- Součástí integrovaného systému veřejné dopravy v NP jsou také přívozy.

Na stránkách NP Saské Švýcarsko jsou základní informace dostupné i v češtině <https://www.nationalpark-saechsische-schweiz.de/besuchereinformation/mobil-vorort/?lang=cz> nebo v samostatné kartě **36 NP Saské Švýcarsko**.

Zdroj:

https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2017/07/sustainable-public-transport_TransParcNet2017_SaxonBohemian.pdf a webové stránky NP Saské Švýcarsko.

Foto: Podchod na železniční stanici v Bad Schandau
(Autor: H. Brůhová Foltýnová)

USA

Správa národních parků (NPS – National Park Service¹ se soustřeďuje i na propagaci udržitelné dopravy do národních parků a po jejich území. Častou nabídkou alternativy k dopravě osobním automobilem je nabídka bezplatné kyvadlové dopravy.

Národní park Acadia

Jako jeden z prvních NP se řešením přemíry automobilů a dopravních kongescí začal zabývat Národní park Acadia. Ročně sem přijíždějí více než 4 miliony návštěvníků, z nichž 90 procent navštíví park v letních měsících. Dopravní infrastruktura parku je v tu dobu přetížena a doprava nepříznivě ovlivňuje ekosystémy regionu. Emise látek znečišťujících ovzduší přispívají ke kyselým srážkám, které poškozují skalnaté půdy a okyselují vodu jezer. Emise z dopravy také přispívají k rozvoji oparu, který zhoršuje malebné výhledy.

Historie veřejné dopravy v NP Acadia

Už v roce 1992 si NP nechal zpracovat Plán managementu (General Management Plan – GMP), který parku doporučil, aby NPS spolupracovala s obcemi na implementaci dopravního systému pro celé území Mount Desert Island (MDI).

V roce 1993 zavedl neziskový regionální poskytovatel dopravy (Downeast Transportation, Inc. – DTI) sezónní kyvadlovou dopravu mezi místními kempy a NP Acadia. Systém měl jednu linku, jízdné bylo 2 USD a systém byl podporován z fondů pro zmírňování dopravních kongescí a zlepšování kvality ovzduší (CMAQ).

Dva roky nato už ale byly problémy způsobované dopravou v obcích na ostrově MDI natolik závažné, že Liga měst Mount Desert Island (MDILOT) začala hledat řešení. Setkání obcí se jako hlasující člen účastnil i Národní park Acadia, který mohl obcím představit dopravní koncepci, zpracovanou jako součást svého Plánu managementu.

Finanční podpora Přátel Acadie (Friends of Acadia – FOA) umožnila zrušit jízdné 2 USD

¹ Viz <https://www.nps.gov/index.htm>

na trase do kempu. Počet cestujících díky bezplatnému využívání veřejné dopravy vzrostl z 3 000 cestujících v roce 1996 na 12 000 v roce následujícím. Ve stejném roce získala Liga města finanční grant od Ministerstva dopravy v Maine na projekt Island Explorer Shuttle Bus System (Island Explorer) z programu T2000 a zahrnuje navrhovaný systém do svého dvouletého programu zlepšování dopravy (TIP). Z federálního programu CMAQ a grantu NPS bylo zakoupeno 8 autobusů na propan-butan.

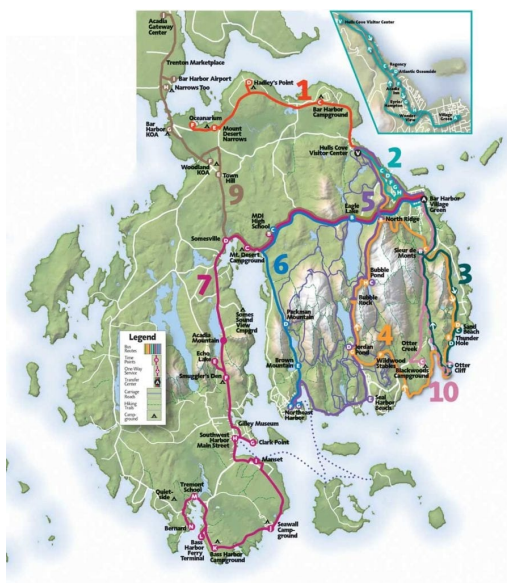
V roce 1999 začal Downeast Transportation, Inc. provozovat šest spojů Island Explorer každý rok vždy od 23. června do začátku září. Provoz a údržba byly financovány z programu CMAQ, poplatků za vstup do národního parku Acadia, spolkem Přátel Acadie, obcemi z ostrova Mount Desert a podniky umístěnými u zastávek kyvadlové dopravy. Systém je bezplatný a v první sezóně provozu přepravil více než 142 000 návštěvníků.

Na začátku tisíciletí se Island Explorer rozšířil na sedm linek. Přibylo devět autobusů, které NPS zakoupila z prostředků získaných prostřednictvím programu alternativní dopravy NPS. Autobusy zapůjčilo Ministerstvo dopravy Maine prostřednictvím smlouvy o spolupráci s NPS. Během prvních tří let provozu zaznamenal systém 75procentní nárůst počtu cestujících, přičemž největší nárůst je na trasách, které obsluhují kempy.

Situace v NP Acadia dnes

Dnes dopravce Island Explorer poskytuje bezplatnou obsluhu veřejnou dopravou mezi destinacemi v parku, místními komunitami a regionálním letištěm Bar Harbor-Hancock County od poloviny června do začátku října. Pravidelné autobusové linky zastavují v konkrétních destinacích v parku, u kempů, vjezdů na vozovku a u východisek mnoha stezek. Autobus je také možné zastavit i na jejich trase, řidiči naberou cestující kdekoli, kde je bezpečné zastavit.

Autobusy Island Explorer jezdí na propan-butan a jsou vybaveny nosiči jízdních kol. Pomáhají tak snižovat dopravní zácpy, řešit parkování a problémy se znečištěním ovzduší na ostrově.

Zdroj:

<https://www.nps.gov/articles/island-explorer-shuttle.htm>

<https://www.national-park.com/welcome-to-acadia-national-park/>

Národní park Zion

Od roku 2000 je v sezóně od března do listopadu zakázáno na hlavním tahu parkem používání osobních automobilů. Bezplatná kyvadlová doprava vozí v tu dobu návštěvníky na sedmi mílích Zion Canyon Scenic Drive mezi návštěvníckým centrem a Narrows. Jízdu doplňuje asi 45minutový výklad, který je možné si poslechnout na mobilu. Autobusy zastavují po cestě na místech, odkud se vychází na zajímavé výlety po parku, jako je Angel's Landing – jedna z nejnebezpečnějších túr v zemi – Canyon Junction a jeskyně. Kyvadlová doprava (která je vybavena stojany na kola, protože cyklisté jsou vždy vítáni) odjíždí každých pár minut a nevyžaduje rezervaci.

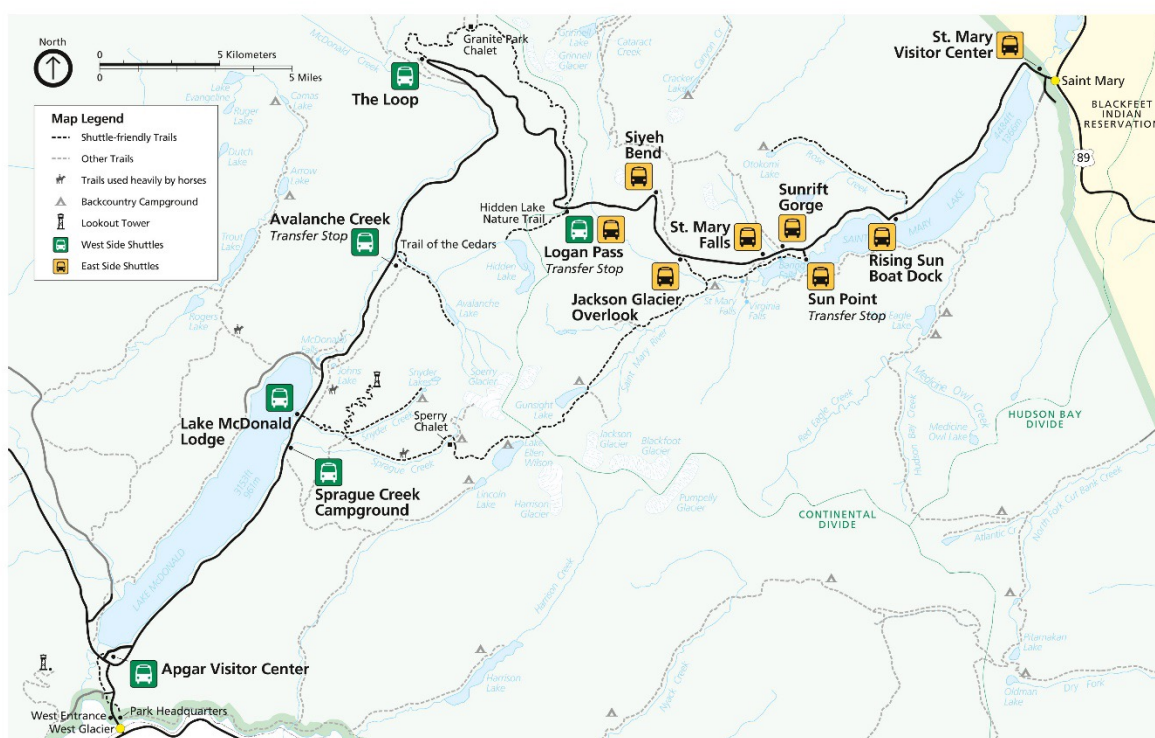
<https://www.nps.gov/zion/planyourvisit/zion-canyon-shuttle-system.htm>

Pro velmi navštěvovaná místa je třeba získat povolenku pro konkrétní datum. Místa přístupná jen s povolením najdou návštěvníci na stránkách parku. Zde např. Angel's Landing. Zdroj: <https://www.nps.gov/zion/planyourvisit/angels-landing-hiking-permits.htm>

Národní park Glacier

Při návštěvě západní strany parku Glacier je už od května do září nutná rezervace pro vozidla. Ale pro životní prostředí to znamená úlevu. Park vyzývá návštěvníky, aby snížili svou uhlíkovou stopu a využili bezplatné kyvadlové dopravy v parku, která obsluhuje 50 mil dlouhý hornatý úsek silnice vytesaný do Severních Skalistých hor. Spoje jezdí o víkendech v květnu a červnu, od července denně každých 30 minut. K tomu je k dispozici také bezplatná kyvadlová doprava pro cyklisty. Pro rychlou dopravu z vesnice Apgar a z návštěvnického centra St. Mary do průsmyku Logan je možné využít expresní spoj dodávky Sprinter pro 15 cestujících.

Zdroj: <https://www.nps.gov/glac/planyourvisit/shuttles.htm>

Yosemitský národní park

Vlaky Amtrak a autobusy Greyhound je možné dostat se snadno do Mercedu, kde již jezdí autobus Yosemite Area Regional Transportation System (YARTS) mířícího do Yosemite Valley Visitor Center. Jednosměrná jízda za 22 USD trvá přibližně dvě hodiny. V Yosemite Valley je k dispozici bezplatná kyvadlová doprava Yosemite Valleywide Shuttle, která obsluhuje celé údolí, včetně zastávek na El Capitan Meadow. Údolní spoje jezdí každých 12 až 20 minut a fungují celoročně. V průběhu letní sezóny je doplňují spoje k Mariposa Grove a Tuolumne Meadows.

Národní park Grand Canyon

Automobilista může čekat na vstup do NP Grand Canyon až dvě hodiny. Vstupní pas je sice možné uhradit online a zařadit se s automobilem do pruhu, v němž už frontu nevytváří čekání na koupi vstupenky, ale přesto se vyplácí využít kyvadlovou dopravu.

Zdroj: <https://www.nps.gov/grca/planyourvisit/shuttle-buses.htm>

NP Šumava a NP Bavorský les (Bayerwald)

Také NP na našem území jsou přístupné veřejnou dopravou a spolupracují nejen v rámci regionu, ale i se sousedy za hranicemi. Např. kromě celodenní přestupní jízdenky TURISTA PLZEŇSKEM je od roku 2022 v prodeji také celodenní jízdenka Turista Plzeňskem a Bavorskem (za 240 Kč pro jednotlivce, za 360 Kč pro až 5člennou rodinu). Celodenní jízdenka Turista Plzeňskem a Bavorskem je uznávána také na vybraných autobusových linkách v okresech Cham a Regen i na železnicích Waldbahn a Oberpfalzbahn.

Seznam všech linek lze nalézt na webu bayerwald-ticket.com či www.idpk.cz.

Naopak celodenní jízdenky Bayerwald-Ticket a GUTi (karta návštěvníka) jsou uznávány bez přírážky také v Česku na více než 140 autobusových a vlakových linkách v přílehlé části Plzeňského kraje.

Zdroj: <https://www.npsumava.cz/navstivte-sumavu/zelene-linky-sumavy/>

ZDROJE A DALŠÍ DOPORUČENÁ LITERATURA:

Kvalitní veřejná doprava, nízkoemisní, využívající udržitelné zdroje energie a nové technologie a pokud možno cenově přijatelná nebo zdarma je první alternativou k dnes běžné motorové dopravě. K tématu je možné najít celou řadu zajímavých odkazů, jak se do NP a CHÚ a v jejich regionech pohybovat bez auta:

Např. v USA: <https://www.nps.gov/subjects/transportation/buses.htm>

<https://www.nps.gov/subjects/transportation/alternative-transportation.htm>

Téma je předmětem široké popularizace, viz např. článek <https://www.outsideonline.com/adventure-travel/national-parks/national-parks-without-car/>

<https://koa.com/blog/park-n-ride-7-national-parks-where-you-dont-need-a-car/>

<https://www.sierraclub.org/sierra/road-car-free-national-parks>

Podobná je i situace ve Velké Británii: <https://www.cnp.org.uk/blog/guide-visiting-uks-national-parks-public-transport> a Austrálii (např. přehled NP, které je možné navštívit veřejnou dopravou) <https://www.environment.nsw.gov.au/questions/national-parks-public-transport>.

Tématem se zabývají i odborné publikace, např. Orsi, Francesco. (2015). *Sustainable Transportation in Natural and Protected Areas*. 1-288. 10.4324/9781315765396.

Publikace shrnuje poznatky o problémech spojených s dopravou návštěvníků v přírodních a chráněných oblastech a komplexní přehled technických a strategických možností, jak tyto problémy řešit.

SOUVISEJÍCÍ PRAXE V ATLASU:

02. POPTÁVKOVÁ DOPRAVA

05. KARTA NÁVŠTĚVNÍKA

04. 9 EURO TICKET

08. LAST MILE